Lapsinäkökulman lähteillä

Noora Mäenpää

Karlsson, Liisa & Karimäki, Reeli (toim.) (2012): *Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan.* Kasvatusalan tutkimuksia 57. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura. 352 s.

Nykyisin kiistellään harvemmin siitä, onko lapsen näkökulman kuulemisella ja huomioimisella merkitystä. Sen sijaan on alettu pohtia, miten tämä käytännössä tehdään – miten ensinnäkin tavoitetaan lapsen näkökulma ja toiseksi miten se otetaan huomioon esimerkiksi koulussa, tutkimuksessa tai työelämässä. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa ja toiminnassa etsitään vastauksia muun muassa näihin kysymyksiin. Samalla siinä haetaan vaihtoehtoja aikuis- tai tutkijalähtöisille toimintatavoille ja painotetaan olosuhteiden luomista sellaisiksi, että lapsi itse innostuu kertomaan ajatuksistaan. Teos *Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan* kokoaa yksiin kansiin 10 artikkelia, jotka hahmottelevat tämän verrattain tuoreen suuntauksen ääriviivoja ja tutustuttavat sen eri muotoihin.

Artikkelikokoelman johdannossa **Liisa Karlsson** esittelee lapsinäkökulmaista tutkimustapaa ja sen suhdetta muuhun lapsi- ja lapsuudentutkimukseen. Johdantoartikkelin jälkeen teos jakautuu kolmeen osaan. Tutkimuspainotteisen ensimmäisen osan avaa **Claes von Hofsten** artikkelillaan siitä, miten jo syntyessään aktiivinen lapsi näkyy nykyisessä vauvatutkimuksessa. Seuraavaksi **Niina Rutanen** tarkastelee videoidun aineiston pohjalta 2–3-vuotiaiden lasten vuorovaikutuksen rakentumista ja analysoi sen yhteyttä laajempaan toimintakontekstiin. **Anna Pauliina Rainio** esittelee 7-vuotiaan lapsen osallistumista koulussa toteutettuun pedagogiseen leikkimaailmatoimintaan, lasten ja aikuisten yhteiseen juonelliseen leikkiin, ja pohtii lasten toimijuuden näyttäytymistä koulussa. **Reeli Karimäki** puolestaan sukeltaa 7–13-vuotiaiden kirjoittamien ja kertomien leikkikuvausten avulla sisään tyttöjen ja poikien yhteiseen ja erilliseen leikinmaailmaan.

Kirjan toisessa osassa parrasvaloihin astuu sadutus, suomalainen lapsinäkökulmainen interventio. **Liisa Karlsson** ja **Monika Riihelä** esittelevät yhteisartikkelissaan sadutusta menetelmänä ja tutkimusaineiston tuottamisessa sekä vuosina 1995–2005 koottua sadutusaineistoa. Omassa artikkelissaan Riihelä erittelee edellä mainitun sadutusaineiston avulla pienten lasten kertomakulttuurin tyypillisiä piirteitä ja pohtii yleisesti lasten kertomakulttuurin tutkimista. Karlsson jatkaa saman aineiston parissa: hän pureutuu lasten syömiseen ja ruokaan liittyviin kertomuksiin ja peilaa niitä aikuisten Internetissä julkaisemiin ruoka-aiheisiin teksteihin. Tarkastelussa ovat kertomusten sisällön lisäksi lasten ja aikuisten tavat ilmaista itseään. Teoksen toisen osan päättää **Minna Lähteenmäen** artikkeli, jossa hän esittelee tur-

vapaikanhakijalasten arkea heidän kanssaan tuotetun sadutusaineiston pohjalta ja pohtii sadutusta keinona tavoittaa lapsinäkökulma haasteellisissakin olosuhteissa.

Kolmannessa osassa **Helena Lindqvist** valottaa lapsinäkökulmaista tutkimusta ja toimintaa käytännössä ryhmäperhepäiväkodin arjessa. Vaikka tämä teoksen viimeinen artikkeli on nimetty varsinaiseksi yhteenvetoosaksi, teoria ja käytäntö nivoutuvat yhteen useissa muissakin artikkeleissa. Tutkimustyö voi olla käytännön lapsinäkökulmaista toimintaa, ja toisaalta käytännön toimija voi soveltaa työssään lapsinäkökulmaista tutkivaa otetta. Tällainen tutkimuksen ja toiminnan dialogi onkin yksi kirjan punaisista langoista.

Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan -teoksen artikkelit piirtävät kuvan lapsesta aktiivisena toimijana, joka osallistuu tutkimukseen ja toimintaan sen sijaan, että olisi sen passiivinen kohde. Tämä näkyy kiinnostavalla tavalla jo useiden kirjoittajien terminologisessa ratkaisussa puhua tutkimusaineiston tuottamisesta, ei sen keräämisestä. Niin ikään artikkeleissa korostuvat tutkijan rooli aineiston tuottamisessa sekä oman toiminnan reflektoimisen ja kehittämisen merkitys.

Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan eettiset kysymykset nousevat artikkelikokoelmassa ajoittain esiin sekä suorasti että epäsuorasti. Tästä huolimatta olisin kaivannut kirjaan erillistä artikkelia aiheesta. Epäilemättä eettisyys on kiinteä osa lapsinäkökulmaisuutta, vaikka sitä ei erikseen korostettaisikaan. Samalla eettisyydestä on kuitenkin vaara tulla siinä määrin itsestään selvyys, että lapsinäkökulmaisuuden oletetaan tuovan sen automaattisesti mukanaan. Siksi lienee välillä perusteltua nostaa lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan eettiset kysymykset varta vasten keskusteluun.

Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan -kirjassa lapsinäkökulmaa luonnehditaan yhteisölähtöiseksi ja muistutetaan, että lapsen näkökulman huomioiminen ei sulje aikuisen näkökulmaa ulkopuolelle tai vähennä sen merkitystä. Tämä tarkennus osoittaa, että myös muilla kuin varsinaisilla lapsialojen toimijoilla on oma roolinsa lapsinäkökulmaisuuden toteutumisessa. Kuten Karlsson (s. 49) kirjoittaa: "Pitkän aikavälin tavoitteena on, ettei erillistä lapsinäkökulmaista tutkimusta tai toimintaa tarvita, vaan automaattisesti huomioitaisiin eri osapuolten ääniä ja nähtäisiin tiedon ja toiminnan yhteisöllinen luonne." Kyseinen teos on yksi konkreettinen ja tarpeellinen askel kohti tätä päämäärää.